

ANNOTATIONES IN EPISTOLAM PRIOREM
AD TIMOTHEVM.

SECVNDVM imperium.) κατέπιταγών. apertius hic erat, iuxta iniunctionem, siue delegationē. Nam ἐπιτάγην est iniungere & mandare quipiam. Sentit em̄ de munere apostolico, quod non ipse sibi uindicit, sed ab ipso Christo fuerit delegatū. Et Christi Iesu spei nostræ.) ἐπιπέδιος ἡμῶν. Apertius erat, a Iesu, qui est spes nostra, siue spe nostra.

Dilecto filio.) γνησίω τέκνω. i. germano filio. Et ita legit Ambrosius. Germanum uocat, uerum & ingenuum nō adulterinū, quod per omnia responderet spiritali patri Paulo, id quod est filiorum referre parentē, & nō degenerare. Sed de hac uoce alias dictū est.

Gratia & misericordia.) Græci nō addunt cōiunctiones hoc loco, sed gratia, misericordia, pax. Christo Iesu dño nostro.) Græcanici codices iterant dñi cognomen, ἡ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ ἢ κυρίου ἡμῶν. i. a domino Iesu Christo, q̄ est dñs noster. Quasi aliter sit domin⁹ omnīū, aliter fideiū, quos peculiariter possidet. Quāq̄ dissentit & Ambrosi⁹ & uulgata æditio. Vulgari⁹ cōtra nobiscū facit. Sicut rogauī te) παρεκάλεσά σε. Quāq̄ græca uox anceps est, tamē hic magis quadrabat, hortatus sum, ut Vallæ placet. Tametsi Paulus eo uerbo nōnūq̄ usus est erga plebeios. Ut remaneres Ephesi.) Oratio plenior græce q̄ latine, p̄pterea q̄ πρὸς μείναι potest esse uel infinitiui modi uel imperatiui, quantū ad sen sum attinet. Sicut te rogauī, manere, maneto. Atq̄ ita legisse uidef Ambrosius, qui legit ut denuncies, quod nō quadraret, nisi accederet, maneto, aut simile uerbum.

Interminatis.) ἀπεράντη. i. quæ finem nō habent, cuiusmodi fere nunc sunt uulgarium Theologorum quodlibeta. Nam quo plus est eiusmodi quæstiuularum, hoc plus etiā subscaret. Quod Fabius admonet de casibus proponendis. Ambrosius uertit, infinitis.

Ne aliter docerent.) μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν. i. ne diuersa doceant, aut potius ne diuersis uterentur doctoribus, uerbo composito, ab ἑτέρῳ alius, & διδάσκαλῳ doctor. ἑτεροδιδασκαλεῖν, quod est, nunc his, nunc illis uti doctoribus. Quāq̄ Chrysostomus & hunc secutus Vulgarius, ἑτεροδιδασκαλεῖν interpretantur diuersam inducere doctrinam, ut ad pseudapostolos pertineat.

Aberrantes.) ἀσχεῖσαι. i. cum aberrassent. Et est uox p̄pria his q̄ aberrant a scopo.

Conuersi sunt.) ἤτετραπίκασαυ. in malū deflexerunt. Et magis explicat græcam uocē, ueluti cum aberrans a scopo, alio se defecit.

In uaniloquium) εἰς ματαιολογίαν. Quantum ad pronūciationem attinet mataologia nō multum abest a theologia, cum res inter se plurimum discrepēt. Proinde nobis quorūq̄ cauendum est, ne sic sectemur theologiam, ut in mataologiam incidamus, de friuolis nugis sine fine digladiantes. Ea potius tractemus quæ nos transforment in Christum, & cœlo dignos reddant. Quorsum enim attinet decertare, quot modis accipiatur peccatum, priuatio dumtaxat sit, an macula inharens animæ. Hoc potius agat Theologus, ut omnes horreant oderintq̄ peccatum.

Nec de his quæ loquunt) Græce est, quæ loquuntur. & λέγουσι. Nec est geminū nec. Sciens hoc.) εἰδώς. i. sciens. Mutat autem & alijs aliquot locis Paulus subinde nomen, q̄q̄ referri poterat sciens ad uerbum χηται. i. utatur.

Et non

Et nō subditis) ἀνποδάκρυς, i. q subdi nolūt nec ferūt impiū. Ambro. x̄tit, inobsequantib⁹.
 Cōtaminatis.) βεβήλοις, i. prophanis & arcendis a sacris. Porro cōtaminati piaculo ali
 quo, a sacris arceri solent. In eundem fere sensū sonat Græcis, ἀνόσιον. Nam ὅσιος dicitur ab
 ἔλομαι ἢ σέβομαι. Vnde ἀνόσιον uocant, qui nō uere nec deos nec homines. Et ideo subie
 cit prophanis, qui alieni sunt a sacris. Homicidis.) ἀνδροφόνους, i. uiricidis, si quis ad uer
 bum uertat. Plagiaris.) ἀνδραποδισαίς, i. qui aliena mancipia subducunt furto, quod ge
 nus furti plagium uocatur apud Iureconsultos. Quemadmodū qui sacra furātur, sacrile
 gi, qui de publico aut principis fisco, peculatores, qui iumenta aliena abducunt, abi
 gei, ita qui liberos aut seruos alienos, plagiarij. Id uero cum extet non solum apud Iure
 consultos, uerum in omnibus pene bonis autoribus, quis non admiretur Lyranī uel im
 peritiā, qui hoc ignorarit, uel socordiam, qui nō uestigarit, uel impudentiam, qui tam
 expedite sit interpretatus. Plagiarij, inquit, sunt asueti plagas & uerba alijs inferre.
 Et hunc secutus Carrensis. Plagiaris, inquit, qui plagas cuiuslibet generis inferūt proxi
 mis. Aquinas cum cætera ferme exponat, plagiarios prudens dissimulat, satis ipso silen
 tio confitens uocem sibi parum intellectā fuisse. Græca uox a mancipio dicta est, ἀνδρά
 ποδον enim mancipium ἀνδραποδισαίς, quasi dicas, fur mancipiarius.

plagii.
 sacrilegi.
 perulatores.
 Abigei.
 plagiarij.

Lyra
 Carrensem
 Thomā Aquinatem

Quæ est secundum euangelium.) Hæc duo uerba, quæ est, non inuenio in græcis co
 dicibus, quāq̄ recte sunt addita explicandi causa. Ambrosius & interpret uulgatus lei
 gisse uidentur addito articulo, τῆς καὶ τοῦ εὐαγγελίου, i. quæ est secundum euangelium.

Quod creditum est mihi.) Creditum hoc loco cōmissum significat oportet, ὅ ἐπιστεύ
 θλω ἐγώ, concreditum erat apertius. Et gratias ago.) καὶ χάριμα ἔχω, i. gratiam habeo

Qui me confortauit in Christo Iesu.) In redundat, ἡ ἐμὴ δὲ ἰσχυρία μου με χριστῷ, i. qui me
 potētem reddidit Christo, ut Christo sit datius, & intelligas Paulum in Christi gloriā
 fortem ac potentem fuisse, non suam.

Qui prius fui.) τὸν πρότερον ὄντα, licet & sic, cum prius essem, uel cum prius fuerim.
 Et contumeliosum.) ὑβριστικόν, quod magis significat eum qui uim facit, hoc est, oppres
 sorem seu uiolentum. Nec enim hic ad libidinem referendum est.

Sed misericordiam.) ἀλλὰ ἠγάπη, i. sed &, quasi dicat, non solum ueniam consecutus sum,
 cum talis fuerim, sed & misericordiam, ut fierem apostolus.

Fidelis sermo.) Hac ceu præfatiuncula solet uti Paulus rem certam & indubitam di
 cturus, ut fidus ad rem quoq̄ referatur pro indubitato. Et acceptione Græcis est, ἀποδο
 χῆς, quod & approbationem sonat. Non reijcitur enim quod approbatur.

In me primo.) ἔν ἐμῶν πρώτων. Primo hic nomen est, non aduerbium.
 In hunc mundum.) Hunc redundat. Omnē patientiam.) μακροθυμίαν, i. longanimit
 tatem. Ambrosius pro hoc uno uerbo, duo posuit, magnanimitatem & patientiam.

Ad informationem eorum.) πρὸς ὑποτύπωσιν, quod Ambrosius uertit, ad exemplum.
 Est enim ὑποτύπωση, cum res expressa subijcitur oculis. In Paulo igitur deus uelut exē
 plar proposuit quid sibi debeant sperare, quicūq̄ relictis moribus pristinis crediderunt
 in Christum. Immortali inuisibili.) ἀφθαρτῶν, i. qui corrumpi nō potest, quod recte uer
 tit immortalē, præsertim cū de uiuo loquatur. Et nos in epistola ad Rhomanos capite se
 cundo uertimus, ἀφθαρσίαν immortalitatem, pro incorruptionem, ne quis acciperet de
 libidine. Soli deo.) μόνῳ σοφῷ θεῷ, i. soli sapienti deo, ut soli sapienti coniungas, & deo
 referatur ad omnia. Ad hunc quidem modum legit Chrysostomus, & hunc secutus Vul
 garius. Cæterum quoniam id nec apud Hieronymum nec apud Ambrosium, nec apud
 ullum præterea reperio, non nihil suspicor additum aduersus Arrianos, qui solum patrē
 uere deum esse uolebāt. Si quidem & hæretici nō nihil immutabant in literis sacris, quo
 suum tuerentur errorem, ita compertum locis aliquot, addita quædā ab orthodoxis ad
 excludendos aut refellendos etiā hæreticorum errores, uti locis aliquot indicaui⁹.

Secundū præcedentes in te prophetias) καὶ τὰς προαγούσας ἐπὶ σε προφητείας, i. iuxta præ
 cedentes

18
 inobsequantibus
 hoc præceptum
 In illis libu
 res fecerunt eas, &
 postea exponēdis.
 Quam quidam re
 contempta confici
 rant. Quis enim
 Oblecro is
 ant. Am
 Prim
 tiones.
 am primis fiat or
 ad sequentia,
 Oblecratione
 rectius, quod hi
 græca uox, quæ
 quit hæc tria, u
 elegantissime
 tingant bona,
 nisset, interpella
 brosius legit, Q
 Quicquid & tra
 Et castitate.)
 tatem & honest
 quo redimuntur
 ansonas, Græci
 apite pmuauit
 Cuius testimon
 ma est, quod neci
 nentia causa. N
 ineporibus suis
 uox cui uulga aditi
 uentate dico.) D
 Pans manus.) de
 uolūte puras, qd in
 uere iudicis, sed pu
 Et obceptione.)
 inuicem cōueniūt græca
 in pacis ergo pximi
 est in uita, cogitatio
 hocceptare muliere
 manum Paulus iu
 ita redimūtegrita

cedentes sup te, siue ad te prophetias. Atq; id quidem græcanica scholia referunt ad id, quod sequitur, ut milites bonam militiam. Verum potest referri & ad id, quod præcedit. Hoc præceptum tibi cōmendo, hoc est, sicuti spiritu pphetiæ admonitus feci te episcopum, ita iuxta eandem pphetiam, nunc præcipio ut milites, secundum eandem prophetiam, & illi respondeas. In hanc ferme sententiam Chrysostomus.

In illis) Subaudiendū pphetijs, nec aliud apud Græcos subaudiri potest, hoc est, milites secundum eas, & illis respōdeas. Quod ridicule Hugo quidā de charo exponit, de pphetis exponēdis. Sed quorsum attinet in his unum aut alterum notare locum, cum facilius sit in hoc authorum genere, inuenire errata q̄ effugere.

Quam quidam repellentes) Præteritū temporis est, ἀπὸ πάμπαν. i. qua repulsa, quidā i. contempta conscientia. Circa fidem naufragauerunt.) ἐναυάγισαμ. i. naufragium fecerunt. Quis enim unq̄ dixit naufragare. Ex quibus est) ὅμ ὄζει. i. quorū de nūero est.

EX CAPITE II.

Obscuro igitur.) παρακαλῶ, quod hoc sane loco rectius uertisset, adhortor ut fiant. Ambrosius legit, exhortare, secunda persona, fortasse legit, παρακαλῶ. Primū omnī.) Omnīū incertum est an referatur ad primū an ad obsecrationes. Et uterq; sensus tolerabilis est. Si refert ad superiora, hic erit sensus, ut cum primis fiat oratio, hoc est ante omnia, & in hanc sententiam exponit Chrysostomus. sin ad sequentia, sensus erit, ut orationes fiant ab omnibus.

Obsecrationes, orationes, postulationes.) δέησις. Ambrosius uertit, deprecationes, & rectius, quod hic uertit postulationes. ἑν τῷ ἑσῶς, uulgo uocant intercessiones. Idq; sonat græca uox, quāq; hanc uocem interpretis uarie reddit. Græcanicum scholium ita distinguit hæc tria, ut dicat, δέησις uocari, qua rogamus ut liberemur a malis, quod si uerū est, elegantissime Ambrosius uertit deprecationes, προσευχὴν esse, qua precamur, ut nobis cōtingant bona, ἑν τῷ ἑσῶς aut, cū querimur de his, q nos lædunt. Quod si uerum est, apte uertisset, interpellationes. In sublimitate.) ἄλλοι ἐν ἑπισημοῦ. i. his qui sunt in dignitate. Ambrosius legit, Qui in sublimiori loco positi sunt.

Quieta & tranquillā.) ἡρεμὸν ἢ ἡσυχίαν. i. placidam & quietam & c.

Et castitate.) ἁσμενότητι, quod uerbum latius patet, nempe ad omnem morum grauitatem & honestatem. Semetipsum redemptionem.) ἀντίλυτρον, id significat precium quo redimuntur captiui ab hostibus in bello, aut a pyratibus. Siquidem quæ uulgo uocant ranfonas, Græci λύτρα uocāt. Deinde quo magis explicaret christi cōmutationē, qui suo capite pmutauit nos omnes, addidit, ἀντίλυτρον, cum caput capite, uita redimitur uita.

Cuius testimonium.) Cuius pronomen quod nō est in græcis codicibus, & cōfirmatum est, quod nec ipsum est apud Græcos, addita sunt ab interprete quopiā, explicandæ sententiæ causa. Nam græca sic habent, τὸ μαρτύριον καιροῦ ἐδ' ἰοις, εἰς δ' ἐτέδμηγῶ. i. testimonium tēporibus suis, in qd̄ positus sum ego. Quāq; ad eundē modū legit Ambrosius, cōsentiens cū uulga aditiōe. Prædicator.) κήρυξ, i. præco, siue nūcius, potius q̄ prædicator.

Veritatē dico.) Deest apud nos, ἐν χριστῶ. i. in Christo.

Puras manus.) δόσεις, quod Ambrosius uertit sanctos. Quāq; interps hoc loco bene reddidit puras, qd̄ in sacris oporteat omnia esse pura. Caterū hic puras nō sentit lotas, more iudæorū, sed puras a rapinis, puras a libidine, puras a pugnis & sanguine.

Et disceptatione.) διαλογισμῶ. Quod Laurētius mauult uerti hæsitatiōe, cūq; hac sententiā cōueniūt græcanica scholia. Quāq; Stapulensis haud absurde trahit ad animū parū pacatū erga pximū, & in hanc sententiā enarrat Chrysostomus. Tætsi eandem uocē crebro uertit, cogitationem. In habitu ornato.) ἐν κατὰ σοφίαν κοσμίῳ, nō satis tutum est hoc præcipere mulierculis, præcipue Britānicis, aut etiā Italicis, quia sua sponte satis comuntur. Imo Paulus iubet fœminas uti amictū modesto, ut tegantur undiq; & habitus uitæ testetur integritatem, & muliebrem uerecundiam. Quorsum enim attinet admo-

nerē muli

dum. Id enim sensit Paulus, atq; id est præcipuum episcopi munus. Hieronymus aduersus Iouinianum reprehendit uulgatam additionem, quæ habeat docilem, appellans latinã simplicitatẽ, & uertit, qui docere possit. Non uinolætum.) *πάροινον*, quod Ambrosius uertit uino obnoxium, uinosum dicere poterat.

Non litigiosum.) *ἀμαχομ*, i. alienũ a pugna, quod Hieronymus aduersus Pelagiũ uertit absq; iurgio. Et illud non percussorem *ὄυ πλῆκτω* non pertinet ad uolentiam manuum, sed acerbiteratẽ linguæ, ne saeuus & improbus sit obiurgator. Id annotauit & diuus Hieronymus. Non cupidum. *ἀφιλάργυρον*, i. ab argenti cupiditate alienum. Hieronymus aduersus Pelagiũ uertit, non auarum.

Domũ suã bene p̄positum.) *προϊσόμενον*, i. qui bene præsit, ut mox uertit. Qui domũ suã bene præesse nescit *προϊσάναι*. Cum omni castitate.) Non est hoc loco *σωφροσύνη* quod aliquoties sonat pudicitiam, nõn unq; sobrietatem ac modestiam, de quo paulo ante dictũ est, sed *σεμνότης*, quod multa significat apud græcos, pudorem liberalem & ingenuum, grauitatem, reuerentiam. Hieronymus dum undiq; captat præsidia tuendæ & ornandæ uirginitatis, hic quoq; transtulit pudicitiam. Nos maluimus reuerentia, quod præcesserit subiectio, ut accipias liberos patri morigeros, & liberali præditos pudore. Idem apparet sensisse Chrysostrum. Alioquĩ quid est cum omni castitate? Quoniam hæc uarie leguntur, primum sic habent græca, *μη πάροινον, μη πλῆκτην, μη ἀιχροκερδῆ, ἀλλ᾽ ἐπιφκῆ, ἀμαχομ, ἀφιλάργυρον*, & c. Non uinolatum, non percussorem, & turpi lucro deditum, sed humanum, abhorrentem a pugnis, alienum ab auaricia. Ambrosius ita legit. Nõ obnoxium uino, non uerberatorem, sed modestum, non litigiosum, non asperum. Porro quod græce dicitur *αιχροκερδῆ*, diuus Hieronymus in epistola ad Heliodorum uertit turpilucrum, græcam imitatus compositionem. Etiam si non me clam est, hunc locum, ut in numeros alios in uulgatis codicibus deprauatum esse.

Diligentiam habebit.) *ἐπιμελήσεται*, id est curam aget.

Non neophytum.) *νεόφυτ* nuper natus, aut nuper insitus. Sic enim Paulus uocat recens baptizatũ, quod a baptismo censeantur Christiani. Caterum hoc loco diaboli iortassis non male uerti poterat calumniatoris. Requirit enim Paulus ab episcopo non solum, ut ipse uacet omni culpa, uerum etiam ne sit obnoxius calumnijs aut suspicioni. Proinde uult mores ac uitam illius in christianismo diu spectaram esse, ne quisq; uel calumniari possit. Id autem iam tum Hieronymianis temporibus adeo non obseruabatur, ut ea tum fuerit summa episcopi cõmendatio, si statim a baptismo raperetur ad hoc honoris. Ad hunc sensum facit quod p̄cessit in op̄ p̄briũ. Nos, p̄ neophyto uertimus nouiciũ.

Mulieres similiter pudicas.) Cum ipse sermonis tenor palam declaret eum loqui de uxoribus episcoporum ac diaconorum, rectius uertisset, uxores q̄ mulieres, quãdoquĩ dem græcis est *γυναικας*, deinde *σεμνοῦς* eadem uox, qua in liberis episcopi requirebat reuerentem uerecundiam. Bilingues.) *διλόγους*, id est duplices in sermone.

Et sic ministrent.) *ἔιτα*, i. deinde. Nullum crimen habentes.) *ἀνέκκλητοι ὄντες*, i. eiusmodi, ut nemo possit eos criminari. Id quod indicat Hieronymus aduersus Pelagiũ. Nã *ἐγκαλεῖν* est in ius uocare & crimen imponere, & *ἔκκλημα* atrox est iniuria, ob quã aliquis in ius uocari possit. Porro *ἀνέκκλητος* is dicitur, cui nullum crimen possit impingi, nõ solum qui nullum habeat crimen. Siquidem multarum pudicicia fuit infamis, & Catonis innocentia non fuit *ἀνέκκλητος* sæpenuero uocatus in ius, sed semper absolutus.

Non detrahentes.) *μη διαβόλους*, id est non calumniatrices.

Diacones.) *διάκονοι*, id est ministri & diaconi, non diacones.

Acquirent.) *περιποιούονται*, id est acquirunt tempore præsentis.

Hæc tibi scribo fili Timothee.) Duo hæc uerba fili Timothee nõ reperio in quibusdam græcis codicibus, nec Ambrosius addit, ne Chrysostrum quidem in ipsis cõmentarijs. Nam cætera ex uulgata additione ab alio quopiam sunt ascripta.

Columna & firmamentū ueritatis.) *σύλος ἢ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας*, hæc ad ecclesiā referenda sunt, nō ad Timotheum, sicut quidam opinantur. Nā illam uocat colūnam & basim ac sedem ueri. Et manifeste.) *ὁμολογουμένως*. i. confesse siue citra controuersia, Ambrosius sic explanauit *περιφράσι*. Et quidem omniū confessione magnū est mysteriū. &c. Item sacramentum, hic est mysterium.

Quod manifestum est in carne.) græce secus est, *θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί*. i. deus manifestus est in carne, & quæ sequunt, ad deū referenda sunt. Ambrosius & uulgatus interpres legerunt pro *θεὸς*, id est quod. Secus legunt Chrysostomus & Vulgarius, quos si sequi uolumus, genera participiorum mutanda sunt iustificatus, prædicatus, creditus, assumptus. Caterū utra lectio sit uerior ambigo nō nihil. Offendit Laurētīū quomodo mysteriū dicatur assumptū in gloriam. At cur nō magis offendit, quod deus dicitur iustificatus? Id quod ne in Christum quidē prima fronte satis congruit. Siquidē de Christo interpretat Ambro. Mihi subolet, deū additū fuisse aduersus hereticos Arrianos. Caterū mea quidem sententia simplicissima fuerit interpretatio, si quis mysterium intelligat prædicationem euangelij, quod sæpe alias mysterium uocat, prius occultum & ignotum, nunc manifestatum uniuerso mundo. Iam enim agit aduersus eos, qui pro gratia Christi cerimonias legis Mosaicæ conabantur inducere, nec alia conditione recipiebant ethnicos. Pietatem igitur uocat legem Christi, uacuā cerimonijs, cuius mysterium magnum est, sed quod iam sit manifestatū, per Christi humanitatē, quod iustificatū in spiritu & uirtute dei. Iustificatū autē dicit, ob uim iustificandi datam Christo, per fidem sine lege Mosaica, quod uisum est angelis qui caneabant, gloria in excelsis deo. Quod prædicatum est gentibus, cū soli Iudæi expectarent, quod creditū est non solū Iudæis, sed uniuerso mundo. Deniq; post resurrectionē receptū est in cælū, unde fuerat profectum.

Apparuit angelis.) *ὡφθη*, cur non potius uisus est? EX CAPITE QUARTO.

Spiritus manifeste dicit.) *ρητῶς*, quasi dicas præscripte siue præcise, & certo, nam *ρητῶς* dicuntur græcis certo præscripta & præfinita. In nouissimis temporibus.) *ὑσέροις*. i. posterioribus siue sequentibus. Dilcedent.) *ἀποσισονται*. i. deficient siue descendent.

Spiritibus erroris.) *πνεύμασι πλάνοις*. i. spiritibus seductoribus, siue deceptoribus, aut fallacibus, ut uertit Ambrosius, sed interpres legisse uidei *πλάνης* nō *πλάνοις*, tametsi id ad sensum nihil habet momenti. In hypocrisis.) *ἐν ὑποκρίσει*. i. in simulatione ut Ambrosius, sine in fictione, & mirum est christianos hac græca uoce tātopere delectatos, & *ψευδολόγων*. Ambro. elegantius uertit falsiloquorū, uoce itē cōposita, ut est apud græcos.

Cauteriatā habentes.) *κεκαυτηριασμένων πλὴν συνείδησιν*. i. quibus conscientia cauterio notata est. Nam ferro candenti notabantur malefici, stigmatibus impressis cuti. At isti nō corpus, sed animū habent stigmaticū ob uitæ dedecora, quorū ipsi sibi conscij sunt.

Doctrinis dæmoniorū.) *δαίμωνίων*, potest hoc loco adiectiuū esse a *δαίμονι*. Quod recte uertit poterat diuinorū, propter ea quæ sequuntur cauteriatā & cætera quæ in dæmonia nō quadrant, sed in diuinos, qui fingunt se cum spiritibus habere cōmerciū, idcirco adiecit in simulatione falsiloquorum. Quæ nunc est & futuri.) *τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης*, quod Ambrosius apertius præsentis & futuræ, unde nō male quadrat, pmissiones, ut habent græci. Et maledicimur.) *ὀνειδίζόμεθα*. i. probris afficimur. Ambrosius legit, persecutiones patimur, miror quod nam secutus exemplar.

Nec proponens.) *ὑποτιθέμεν*. i. suggerens siue admonens. Enutritus uerbis.) Potest & actiue legi educans illos uerbi fidei, nā participiū est mediū, præsentis temporis *ἐντρέφόμενος*, atq; ad id facit, quod mox sequitur, quā assecutus es, hoc est trade alijs quod a nobis didicisti. Quā assecutus es.) *ἢ παρηκολούθηκας*. i. quā usq; secutus es. Neq; em̄ hic assecutus accipiendū est eo significati, quo rhetores accipiunt. Et astipulantur græca scholia, quæ sic exponunt, cuius es alūnus, hoc est, in qua es educatus, & ab adolescentia ueriatas. Ineptas autē.) *βιβήλους*. i. prophanas. Deuita.) *παραιτ*, quod Ambrosius uertit

ut ab hoc est ut
in hoc emulor
est quod somn
um temporu
Sed est et
beni
Nigre gratiam
arctas uerum anti
Eris legit Ambrosi
nam imposta ma
us. Nam antiquu
tatur & diuus Hier
pero quo minus h
cepiti, obstat græc
be quædraret, cum
per impositionē tr
monis elegatiam
mas, ut propheti
te episcopus. F
Cardinalis nō in
iugem memoriā
in re quapiam.

Enioren
Spterea q
rum nō e
trāffertur
truz uerbera lin
Sed obseca
id tria ad hortat
na sunt, uerum i
na xime iuniorer
tam interpretant
Quæ ueræ uidua
uod est desolo, ac
thendo, hinc uidi
omologia græce u
uicis, quæ uere ui
uero multitudini
nt a matre seu auia,
us interpretat γρηκ
caus in huius enarrat
regum dicitur. i. disca
nepotius, quod in
Quam suam regere.
Maitiāci) quibus
Hoc acceptū) Græce
Speret in hoc) illi
operandi in huius

uertit abnue, est autē *ωρατιεῖοθαι* deprecari, & reijcere, & non admittere.

In hoc enim laboramus.) Græce est, & laboramus. Quia speramus.) *ὅτι ἠλωπίκαμεν*, id est quod sperauimus, Nisi quod in huiusmodi uerbis affectus, græci nōnunq̄ præteritum tempus usurpant pro præsentī. Nec est in deum, sed in deo.

Sed exēplū esto.) *τὸ πθ*, quod aliquoties uertit formā. In charitate.) Græci sic habent *ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστι, ἐν ἀγνείᾳ*. i. in dilectione, in spū, in fide, in puritate.

Negligere gratiam) *χαρίσματος* .i. donum. Manuū presbyteri) Sic quidam habet codices, uerum antiqui consentiunt cū græcis, apud quos est *πρεσβυτεῖς*. i. presbyterij. Et ita legit Ambrosius. Illud autē dicit. Habes nō solū prophetiæ donū, uerum etiam efficiaciam imposta manu dandi spiritū & alijs, idq; ex officio p̄sbyterij tui, nimirū episcopus. Nam antiquitus nihil intererat inter p̄sbyterum, sacerdotem, & episcopum, ut testatur & diuus Hieronymus. Deinde propter schisma e multis delectus est episcopus. Porro quo minus hic sensus accipi possit, & presbyteriū, quod impositis tibi manibus accepisti, obstat græca præpositio *μετὰ* quæ comitē significat nō instrumentū. Alioqui probe quadraret, cum eo quod dixit in proxima epistola resuscitata donū dei, quod est in te per impositionē manuū mearū. Atq; haud scio an hic quoq; fatendū sit Paulū Græci sermonis elegātiā neglexisse, præsertim cū in hanc sententiam interpretetur Chrysostomus, ut prophetia sit donū & autoritas docendi, deinde per impositionē manuū factus sit episcopus. Hæc meditare.) *ταῦτα μελεῖα*, quod interpret eleganter uertit, sed Hugo Cardinalis nō intelligens hoc uocabulū, ad hunc exponit modum. Versa in corde per iugem memoriā, o matæologum, hoc est plusq̄ theologum. Est autē meditari, exerceri in re quapiam. Manifestus sit omnibus.) *ἐν παντί*, id est in omnibus.

EX CAPITE QVINTO.

Seniorem ne increpes) *πρεσβυτέρω μὴ ἐπιπλήξῃς*, hic senior ad ætatem refertur, propterea quod sequitur iuniores, & comparatiua posita puto loco positiuorū. Ceterum nō est simpliciter increpa, sed *ἐπιπλήξῃς*, quod significat plagam infligere, & trāsfertur ad id qd' est aspere sæueq; obiurgare. Ita Flaccus in odis, metuentis patruæ uerbera linguæ. Et superioris nolebat episcopū *πληκτῆρ*, hoc est acrem obiurgatorē.

Sed obsecra ut patres.) Valla maūult hoc loco exhortare, quod *παρακάλει* sit anceps ad tria, ad hortandum, ad obsecrandum, & consolandū, quæ tamen omnia inter se finitima sunt, uerum illi parū uidetur e dignitate episcopi, si obsecret præsertim peccantem, maxime iuniorem aut adolescentulū. Certe Ambrosius legit exhortare, & in eam sententiam interpretantur Chrysostomus & Vulgarius.

Quæ ueræ uiduæ sunt.) Hoc est destitutæ ac desolatæ. Nam *χήρα* græcis dicitur a *χρηῶ* quod est desolo, ac destituo, siue orbo. Vnde & latinis uidua dicitur, a uiduādo, hoc est orbando, hinc uiduertas pro desolatione & solitudine. Palam em̄ Paulus alludit ad etymologiā græce uocis, id quod paulo inferius explanatius dicit *ἢ δὲ ὄντως χήρα ἢ μεμονωμένη*. i. quæ uere uidua est ac desolata. Discat primū domū suā.) *μανθανέτωσαν* discāt numero multitudinis, ut hoc præceptū ad filios & nepotes pertineat, qui sic instituenda sunt a matre seu auia, ut p̄j sint erga progenitores, hoc enim uocat *ἐνσεβείρ*, quod Vulgarius interpretat *γρηγορμεῖρ*, quod & *γρηγοροσκείρ* appellant græci. Ceterū Chrysostomus uariat in huius enarratione loci. Ambrosius uidetur magis ad uiduā referre, qui fortasse legit *μανθανέτω*. i. discat & haud scio an Chrysostomus, cum addit hoc, esse reddendum in nepotibus, quod in defunctis parentibus uidua non possit.

Domū suam regere.) *ἐνσεβείρ*, id est pie tractare, ut uertit diuus Ambrosius.

Mutuā uicē.) *ἀμοιβὰς*, quasi dicas, taliones alludit ad *ἀντιπελάργισμ*.

Hoc acceptū) Græce est bonū & acceptū *καλὸν ἢ ἀπόδεκτον*, siue honestū, & acceptum Speret in deo) *ἠλπικεμ*. i. sperauit siue sperat, ut legit & Ambrosius, indicādī modo nō imperandi. Nā in huiusmodi uerbis nōnunq̄ præteritū pro præsentī usurpat. Et Paulus

hic nō precipit, quid uelit facere uiduas, sed explicat descriptione, quas ueras uiduas dixerit. Ceterū nihil erat quod Vallam offendat tēporis ratio. Et instet.) Et instat græce est καὶ προσμύθη. i. perseverat, siue assidua est. &c. Perseuerat legit Ambr. indicādi mō.

Quæ in delicijs est.) Ita distinguunt græci ut duo contraria cōiungant uiuens mortua est ζωσα τεθνηκεν, quasi dicas uiuens nō uiuit, quanq̄ participiū utrouis referri potest, Verum sensus argutior est, iuxta græcam distinctionem. Adde quod hæc lectio multo mollior est, ad quā legit & edisserit Chrysostomus. Si quis aut̄ suorum.) εἰδέτις, rectius si qua. Nam hæc de uidua loquitur Paulus. Admonēt & græca scholia.

Curā non habet.) οὐ προμοε. i. nō p̄spicit siue prouidet suis. Fidem abnegauit & infideli deterior est.) Hoc uidetur esse durius dictū, & ob id Aquinas distinctione nodū explicat. Ad eū eīm modū explicat quod dixit, Fidē abnegauit, factis inquit. At hodie summa habetur pietas, si quis domi relictis liberis & uxore, aut etiam grandæuis parentibus, uel Hierosolymas abeat, uel in monasterium abdat sese.

Si filios educauit.) Græce iucūdius est dictione cōposita ἐτεκνοτρόφησεν, si liberos educauit, ut filias quoq̄ cōplectaris. Item quod sequitur hospitio suscepit, composita uox est ἐξενόδωχισεν, quod nos uertimus, si fuit hospitalis.

Si omne opus bonū subsecuta est.) ἐπαντι ἔργω ἀγαθῷ ἐπικκολούησεν significat eā quæ in nullo bono opere defuerit & omnibus pietatis officijs semper adfuerit Hieronymus in Zachariam pro subsecuta est dixit p̄secuta est. Nos uertimus si in omni opere bono fuit assidua. Quæ Carrēsis philosophatur in subsecuta est, quasi subsequat̄, quæ se putet nō apphēdisse legat, si quis est φιλόλογος.

Deuita.) παραιτου de quo supius dictū est. i. reiſce, & refuta, hoc est ne recipias alēdas.

Cū enim luxuriat̄ fuerint in Christo.) ὅταν ᾤ κατασηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ, Id interpretatur Hieronymus in epistola ad Geruntiam. Propter has inquit igitur quæ fornicat̄ sūt in iniuriam uiri sui Christi, hoc enim κατασηνιάσωσι græcus sermo significat. Nam σηνιάω lasciuire significat, siue ferocire, quod deductū putat̄ a uerbo σερεῖν ceu metaphora sumpta a iumentis, quæ cum pabulo ferocient auellunt habenas, & suo pte arbitrio ferūtur. Alij rursum dictū putant a σηνόν, quod est durum. Ita Flaccus in odis. Mollibus iam durum imperijs. Proinde κατασηνιάω dicuntur, qui iam minus audientes sunt dicto. Vulgarius κατασηνιάωσι interpretat̄ ἀκκιόωσι καὶ θνήσκωνται. i. accissauerint & deliciari cœperint, priore uerbo dicto a moribus petulantissimæ mulieris, cui nomē fuit acco, quæ admodū in Chiliadibus nostris explicuimus. Porro κῆλ̄ p̄positio significat cōtra, & in malā partem cum habet genitiuū casum, ergo κατασηνιάω τοῦ χριστοῦ est in iniuriam Christi lasciuire. Sic enim mihi uisum est interpretari. Et in hanc sententiā enarrant Chrysostomus, & Vulgarius. Sed de his paulo accuratius diximus in scholijs quæ conscripsimus in epistolas diui Hieronymi. Ambrosius legit. Cum enim in delitijs egerint. Et diuus Thomas indicat hic luxuriā non esse propriū libidinis, sed immodicū usum, & copiam rerū quarūlibet. Habentes damnationem.) κρίμα. i. iudicium. Quanq̄ interpres recte expressit sensum. Irritam fecerunt.) ἠθέτησαν. i. repulerunt, aut reiecerunt, aspernat̄ sunt, tamen si significat hoc quoq̄ quod uertit interpres. Reijcimus enim quod desijt apud nos ualere. Non solum ociosā.) Deest autem. Non solum autem οὐ μόνον δέ, ac coniunctio ad epitalin facit. Verbose.) φλύαροι. i. nugaces, siue inepte loquaces.

Loquentes quæ.) λαλοῦσαι, quod aliquoties significat garrire. Volo aut̄.) Volo igit̄, βούλομαι ὄν. Matrefamilias esse.) οἰκοδεσποτεῖν. i. familiam administrare. Ne quis accipiat de liberis progignendis, de quo modo dixerat, sed de gubernatione familiæ, quod græca uox euidentius declarat, dicta a domo & dominio. Et quod p̄xime præcessit τεκνογονεῖν græce festiuus dictum est uoce cōposita, q̄ latine, filios seu liberos procreare.

Retro post satanam.) ὀπίσω τοῦ σατανᾶ, id est post satanam, nec opus est retro. Deinde quod hic uertit, conuersæ sunt, Ambrosius legit deerrauerunt ἐξετράπησαν. i. deflexerunt de quo

de quo supra memi
Ni hoc uocat pol fa
resā i. p̄es. Agita le
impridus alant
n. i. fuffit, subau
Quare præfium
notent fidū sign
ficut genua quen
Non alligabis os
pen citat extat D
quod nō nullos circ
ant. Annotandu
quæ decimas ext
bui, sed trituranti
tibus officijs fun
fianapalics del
fmat, aliud exp
re sint ad benefi
di potest, sed ut
Aduerfus pre
sequit̄. Peccant
pertineat oport
si cōstituit, pal
Sine p̄iudic
apud iureconi
opinionē quip̄
hunc modum i
uolunt. Interpre
& diu^o Basilius
interpretant C
plaria, nisi quod
duocationē. N
tēpus, aquā por
Frequentes tuas
epotationes, sed c
bona facta mani
quar enim de pal
Præcedentia ad i
adductus sit in
nolus πὶ δὲ ἡ ὀπὼν
E nomen d
oi τῆς ἐπιγυγε
beneficenti
bitaria expo
uē d. diuersa docet, e
Eni uocet. τῆς ἐπιγ
τῆς ἐπιγυγε
natus est
necōs legunt ad animi
olabore, q̄ uerbi m
uēlle est dicitur, in si

de quo supra meminimus. Sensus est autem, illas descivisse a Christo, & secutas satanā, Nā hoc uocat post satanā Si quis fidelis) Græce est si quis fidelis, aut si qua fidelis, εἰ τις πιστός ἢ πιστή. Atq; ita legit Ambrosius. Vt nō grauetur.) Et nō grauetur ἢ μὴ βαρύνω. i. sumptibus suis alant, & nō onerent ecclesiam. Quæ ueræ uiduæ sunt sufficiat.) ἑωρακίαι. i. sufficiat, subaudi ecclesia. i. ut satis esse possit, & idonea ad alēdum, ut suppeditet.

Qui bene præfunt presbyteri.) Presbyteri hic episcopi uocabulū est nō ætatis. Et honorem subsidiū significat, nō uulgarem istum honorem decedere de uia, aperire caput flectere genu, quemadmodū nō uno in loco annotauit & diuus Hieronymus.

Non alligabis os.) οὐ φιμώσεις quod Ambrosius uertit nō infrenabis. Caterum locus quem citat extat Deuter. ca. 25. his quidē uerbis. וְשִׁירָרָה וְשִׁבְרָתָהּ מִלִּי Mos autem est apud nōnullos circumactō iumento tritiram facere, cum apud nostrates flagellis excutiant. Annotandus hic locus ijs qui tantis clamoribus, tantaq; tyrannide decimas, & plusq; decimas extorquent, a pauperimis quocq; laicis, legem uetare, ne quis obliget os boui, sed trituranti hoc est, docenti, monenti, exhortanti, sacrificanti, ac cæteris sacerdotibus officijs fungenti. Quid autem hoc ad istos quosdam, qui nō solum in ocio, sed in sardanapalicis delicijs uitam omnem transigunt? Quanq; aliud est laborare ore non in frenato, aliud explere scrinia sanguine pauperū. Atq; hæc dixerim nō quo laici segiores sint ad beneficentiam erga sacerdotes suos, quibus si boni sint, nulla par gratia rependi potest, sed ut nos uicissim nostri meminerimus officij.

Aduersus presbyterū.) Incertū an de seniore loquat, an de episcopo. Rursum quod sequit. Peccantes aut corā omnibus argue, si superiora ad ps byteros referas, ad eoldem pertineat oportet, ut sit sensus crimen nō facile recipiendū, nisi sint idonei testes. Quod si cōstitit, palā esse arguēdū in exēplū omniū. Vulgarius utrūq; de grādauis exponit.

Sine p̄iudicio) χωρὶς προκρίματ⁹, sine p̄iudicio, p̄iudiciū hoc loco nō significat, quod apud iureconsultos, rem prius iudicatā, sed p̄cipitatū iudiciū, cū ex concepta temere opinione quippiam agitur, & iudicamus ipsi apud nos anteq; compertū habeamus. Ad hunc modum interpretantur græcanica scholia. In alterā partē declinando. κατὰ πρόσκλησιν. Interpres legis uidet πρόσκλησιν per iota, nō per ita. Atq; ita legit diuus Ambro. & diu⁹ Basilius in principio puerbioꝝ, ut testant græcanica scholia. Neq; secus legūt & interpretant Chrysoft. & Vulgarius. At Clemens legit, ut nunc habent græcoꝝ exemplaria, nisi quod mihi legendū uidetur πρόσκλησιν, non πρόσκλησιν, hoc est puocationē, nō aduocationē. Noli adhuc aquā) μὴ κέτι. i. ne post hac aquā biberis, significat eū usq; ad id tēpus, aquā potitasse, ut ratiocinat diuus Hieron. & græcis unica dictio est ὑδροπότις.

Frequentes tuas infirmitates.) ἀδυνείας, infirmitates intellige non morbos, ac graues agrotationes, sed corporis debilitatē. Manifesta sunt.) πρόδηλοι. i. p̄manifesta:

Bona facta manifesta sunt.) πρόδηλα. Nam illud prærefertur ad extremū iudiciū. Loquitur enim de palā malis ac palā bonis. Rursum de occulte malis ac bonis.

Præcedentia ad iudiciū.) προάγουσαι εἰς κρίσιν. Iam em̄ illa cōdēnata sunt priusq; is q̄ admisit adductus sit in iudiciū. Quorundā aut) Quosdā aut est græce, atq; ita legit Ambrosius τι σὶ δὲ ἢ ἀποκολουθοῦσιν. i. quosdā aut etiā subsequunt. EX CAPITE VI.

Nomen do.) græce est nomen dei ὄνομα τοῦ θεοῦ. Quia benefici partici.) οἱ τῆς ἐνεργείας ἀντιλαμβάνομενοι. i. ij qui beneficentiæ participes sunt, siue qui beneficentiā iuuant, refert aut ad seruos, nō ad dominos. Quanq; Vulgarius bifariā exponit Ambrosius ad seruos refert. Si quis aliter docet.) ἑτεροδιδασκαλῆ. i. diuersa docet, est aut græcis unica dictio cōposita, de quo supius admonuimus.

Et nō acqes.) προσέχεται. i. accedit, ita sonat græce, & apte r̄ndent latina. Supbus est) τετύφωται. i. inflatus est. Ambro. legit supbit. Sed languens νοσῶν. i. agrotans, qd' apud græcos sæpius ad animū refert, ut νοσεῖν dicant qui desipiūt ac delirāt, hoc est animi morbo laborāt, qd' uerbi mire quadrat in istos sophisticos theologos, qui contēptis ijs, quæ necesse est discere, in stultissimis illis suis argutijs, & nihili labyrinthis ætate uniuersam

Theologi
taxant

conterunt miserī. Elegāter autem Paulus unico uerbo dixit pugnas uerborum λογισμα-
χίας, cū isti iactent se totos in rebus esse. Ex quibus oriun.) Paulus inuidiā & conten-
tionem singulari numero posuit. Atq; itē Ambrosius. Mala conflictā.) Διαπαρτριβαί.
Mala grāci referunt ad suspiciones. Nā quod sequit̄ παραδιατριβαί p se sonat in malā par-
tem, ppter ppositionē παρὰ, quæ sapius id efficit, ut in παραφρονέμι & παραφέρομαι. Dicun-
tur aut̄ congressus & disputationes philosophorū diatribæ grācis, quas hic addita ppo-
sitione inutiles facit, & nihil ad rem ptinentes. Scholia grācanica admonēt metaphorā
sūptā a scabiosis q̄ mutuo cōflictu, cōtactuq; morbū cōicāt. Sic & Vulgarī^o ait παραδια-
τριβαί τουτῆσι, χολαί μάταιαι, διατριβαί τῶν χολαῶν ἔθος καλέσθαι. ἢ ὅτι καθάπερ τὰ φωραλέα τῶν προσβάτων
παρατριβομένη νόσος πληροῖ τὰ ὑγιαίνοντα, οὕτως καὶ οὗτοι πᾶσι τριβομένοι ἕτεροις διαφείρουσιν αὐτούς.

Veritate priua.) ἀπειρερκιμένω τῆς ἀληθείας. Ambr. uertit & q̄ ueritate caruerūt. Græce, so-
nat efficacī, q̄bus adēpta est ueritas, iuxta illud Publīi. Nimiū altercādo, ueritas amittit̄.

Quæstū esse pie.) Post hæc uerba repio apud grācos ἀπίσασο ἀπὸ τῆς τοιούτου, i. abstine
a talibus. Itē Ambr. discede ab huiusmodi. Atqui id in uulgatis codicibus nō habetur.

Cū sufficientia) μεταυτάρκειας, ea uox significat cū qs sua sorte cōtētus est, nec aliud de-
siderat. Haud dubiū qa.) δηλονότι, qd̄ est affirmantis. Et plenius reddidit̄ grācarū
uocū affinitatē ἐστνεγκέιμ & ἔξνεγκέιμ. i. inferre & efferre. In hūc mūdū.) Addidit suo
more hunc, quod nō est apud grācos. His cōtenti sumus.) ἀρκεοδυσώμεθα. i. cōtenti eri-
mus. Interps legit ἀρκεοδυσώμεθα p̄ omega. Et in laqueū dia.) Diaboli apud grācos nō
est, nec addit̄ apud Ambr. Vnde cōsentaneū est adiectū a quopiā, q̄ locū uoluerit in-
terptari. Et inutilia) copula redundat. Nec est apud grācos inutilia, sed ἀνοήτους, i. stul-
ta. Quāq; interps legisse uidet̄ ἀνοήτους, atq; itē Ambrosius. Quæ mergūt) βυθίζουσι. i.
demergūt in pfundū. Et cupiditas.) ἡ φυλαργυρία. i. pecuniæ studiū. Ambr. legit aua-
ricia, Alioq; cupiditas aliāq; item rerū est, ut gloriæ, imperij, uoluptatū uindictæ.

Errauerunt a fide.) ἀπεπλανήθησαν. i. aberrarunt. In qua uocatus es.) In quā ἐγὼ ἦμ. Ad
quā Ambr. Grāci addūt κρηί, in quā & uocatus es. Sine macula,) ἀσπιλον. i. immaculatū,
& referit̄ ad ipsum Timotheū, nō ad mandatū. i. ut serues mandatū immaculatus irrephe-
sus. Etiāsi Ambr. refert ad mandatū, si modo codex uacat mendo. Quāq; sermo grā-
cus nō uetat, quo minus adiectiuū referat ad pceptū. Vsq; in aduentū.) μέχρι τῆς ἐπι-
φανείας, i. usq; ad appitionē. Quē suis t̄pib⁹) quē refert aduentū nō Christū, id qd̄ liquet
ex grācis. Solus potens.) μόνος δυνατός, id pprie dicit̄ de principe, aut magistratu, un-
de & δυναστεία. In superest. Et κράτος potestātē quoq; significat.

Diuitibus huius sæculi. τοῖς πλοῦστοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. i. ἡς qui sunt diuites in p̄senti sæculo
Nō sublime sape.) ὑψηλοφρονέμι, qd̄ Ambr. uertit supbe sape, significat aut̄ elato esse
animo & arroganter de seipso sentire. In incerto diuitiarū.) ἐπὶ πλούτου ἀδελότητι. i. in
diuitiarū incertitudine. Nobis oia abūde) πλουσίως. Rursū interps nō reddidit iucun-
ditatē, quæ est in uocū affinitate πλούτου & πλεσιότητος, quasi dicas, diuitiarū & diuitialiter,
siue opulentia & opulētē. Bñ agere.) ἀγαθοεργέμι dictio cōposita est ex bono & ope
quasi dicas bene opari. Demiror qd̄ legerit diuus Ambr. q̄ reddidit hunc locū hoc pa-
cto. In uoluntate bonorū operū. Facile tribuere.) ἐν μεταδέτου ἐίμαι. i. faciles esse ad im-
partiendū. Ita legit Ambr. nisi qd̄ omittit esse. Thesaurizare) ἀποθησαυρίζοντας. i. re-
ponentes siue recondētes sibi. Et uerā uitā,) grācis est aternā uitā. Depositū custodi)
παραθήκημ. i. qd̄ tibi cōmissū est. Sentit aut̄ hanc doctrinā quā illi & in initio cōmēdarat
Et ita exponunt grāca scholia. Vocū nouitates.) κενοφωνία, i. uocū inanitates. Ambr.
& interps legisse uidet̄ καινοφωνία. Quāq; grāca scholia p̄ legunt. Nec em̄ hic agit̄
de nouandis uocibus, sed de disputationibus superiuacaneis. Falsi nois.) ψευδωνύμου,
quasi dicas falso noiata scientia. Et hæc oia mire quadrant in hos quosdā spinosos theo-
logistas. Et apte dixit ἀντιθέσις oppositiones, qd̄ oibus de rebus inter istos mira sit digla-
diatio. Promittentes.) ἐπαγγελόμενοι, cur nō potius p̄fitētes. Circa fidem exci.)
ἡσυχασται. i. aberrarunt, sicut antea uertit. Ductum aut̄ ab ἡς, qui aberrant a scopo.

Diatribæ.

ANNO
P

Rati
miles
uult
ap̄
Sigt

Na meis redūdat
hā, Mel^o An
immonitionem,
Matre tua Est
ho homo dilige
est legit Eutyct
beo, qd̄ & in t
aniam m̄n̄t̄
quod est prop
num dei, Sei
do uertit timoi
Gratiam dei
simul affigere
mitantur. Qu
Vocatione su
Per illuminari
Quāq; epiphān
non addidit grāc
t̄ per illustrationem
epiphān̄t̄. i. q
t̄ duo inter le co
pium Prædicat
Magister gentiū,
q̄ trabelco, siue nē
salum non ignora
t̄ potens est serua
p̄p̄os est et lenius, n
t̄ uocari credidi, & ce
t̄ uertit me.) at
legi uertit, non aue
tem libano adiectā
Nam tempa non exp
Cū Rati uenillet

ANNOTATIONES IN SECUNDAM EPISTOLAM
PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEVM.

Gratia & misericordia.) In græcis codicibus absunt coniunctiones. Gratia, misericordia, pax. Gratias ago.) *χάρις ἔχω*, i. gratiam habeo. Nam ita ma- uult Valla. Et ad eum modū legit Ambrosius. A progenitoribus meis.) *ἀπὸ προγονῶν μ.* i. a pgenitoribus, siue a maioribus. Ambrosius legit a pauis: Significat em̄ Paulus se natū ex ijs qui lōga retro serie fuerint cultores dei Nā meis redūdat. Et seruiō nō est *δουλεύω* sed *λατρεύω*, i. quē colo. Fidei quæ est in te nō ficta.) Meli⁹ Ambrosius. Eius quæ in est te synceræ fidei. Recordationē) *ὑπόμνησιμ.* i. cōmonitionem, cū aliquid suggeritur memoriæ, ne ueniat in obliuionem.

Matre tua Ethnice.) Eunice, uel potius Eunica, a uictoria dictum uocabulum. Carren- sis homo diligens interpretatur Etnicem græcis sonare fortunatā, is qui sic interptatus est legit Eutyche. Certus sum aut quod & in te) *πέφισμαι, ὅτι καὶ ἐν σοί*, i. persuasum ha- beo, qd' & in te. f. est ea fides. Quod & in te.) Hic græce colon est. Admoneo te.) *ἀναμνήσκω*, i. cōmonefacio, seu potius redigo in memoriam. Resuscitas.) *ἀναζωπυρεῖν*, quod est proprie ignem iam conditū, ac sopitū suscitare. Ambrosius legit ut recrees do- num dei, Sed uirtutis est) *δυνάμειος*, i. potentia & roboris, & fortitudinis. Et quod mo- do uertit timoris, græce est *δφλίας*, quod & ignauia sonat, animiq; imbecillitatem.

Gratiam dei) *χάρισμα*, i. donum. Et ita Ambrosius. Collabora) *συγκακοπάθησον*, id est simul affligere cū euangelio & particeps esto afflictionū quæ prædicationē euangelij co- mitantur. Qui nos liberauit.) *ῥώσαυ*, i. qui nos saluos fecit. Ita & Ambrosius.

Vocatione sua) Sua nō est in græcis codicibus. Ante tēpora sæcul.) *αιωνίωμ.* i. aeterna Per illuminationē.) *διὰ τὴ ἐπιφανείας*, i. per apparitionem, quod superius uertit aduētū, Quanc̄ epiphania nonnunq; illustrationem sonat, ut & *ἐπιφανής* illustris. Atqui interps non addidit græcarū uocum affinitatem *φανερῶδεῖσα & ἐπιφανείας*, quasi dicas illustrata est per illustrationem Iesu Christi. Destruxit quidem mortem, illuminauit aut uitam) *καταργήσαντ*, i. qui aboleuit, & obliterauit & *φωτίσαντ*, i. in lucem produxit, Nam hæc duo inter se composuit ueluti pugnancia, In quo.) *ἐν*, id est in quod, nempe euā- gelium Prædicator) *κήρυξ*, id est præco, potius q̄ prædicator.

Magister gentiū) *διδάσκαλ*, id est doctor. Non cōfundar) *δὸκ ἐπαιοχύνομαι*, id est nō erubefco, siue nō pudet me. Scio enim cui credidi) Nō est sensus græci sermonis, Paulum non ignorare, cui confisus esset, Verum hæc est sententia, Scio quod is cui cre- didi potens est seruare depositū meū *ἵδρα γὰρ ὧ πεπίσεικα, ἢ πέφισμαι, ὅτι δυνατός ἐσμι*, nā si prior esset sensus, non diceret *ᾗ* sed *τινί*. Quanc̄ potest & hic esse sensus, Noui enim eum cui credidi, & certus sum quod potens sit.

Auersi sunt me.) *ἀπεσέφισάν με*, id est auersati sūt me, hoc est aspernati sūt, Ambrosius legit auersati, non auersi, Et nemo dicit, auersatus est a me, Vnde suspicor præpositio- nem a librario adiectā. Omnes qui in Asia sunt) *πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ*, potest legi & erāt, Nam tempus non exprimitur græcis uerbis.

Cū Rhomā uenisset) *ἐν ῥώμῃ γινόμεν*, i. cū esset Rhomæ, Atq; ita legit Ambrosius.